

Gudelæra.

Av E. Schjøtt.

Fyrr verdi vart skapt var det eit tomt rom, *Ginnungagap*. Sunnanfor laag *Muspelheim*, der var det eld og hite, og der raadde Surt med det logande sverdet sitt. Nordanfor var skoddeheimen, *Niflheim*, der er det kulde og myrker og brunnen *Rvergjelme*, og i den bur ein drake, som heiter *Nidhogg*. Fraa brunnen strøymmer det kalde eiter-aaer, som møtest med gneistar fraa *Muspelheim*, og av dette vort jøtunen *Yme* skapt og kvi *Audhumbla*. Fraa *Yme* kjem alle jøtnar, risar og rimtursar. *Audhumbla* sleifte dei salte rimflumparne, og av dette vort *Bure* skapt. Han hadde sonen *Bør*, og han hadde tri søner, *Odin*, *Vile* og *Ve*, som dei kalla æser. Æserne drap *Yme* og drog liket hans ut i *Ginnungagap* og skapte jordi av kroppen, sjøen av blodet, fjelli av beini og tre-i av haaret og himmelen av skallen, og på den sette dei gneistar fraa *Muspelheim* til stjernor, og dei skapte stjer av heilen. Jøtnarne rømde undan mot nord til *Jötunheim* og *Utgard*. No skapte æserne ein mann og ei kvinna, *Asf* og *Embla*, av tvo tre, og bygde aat dei ei borg, *Midgard*, av augnebrunerne hans *Yme*, til aa verja dei mot jøtnarne. Æserne sette bu i himmelen i *Asfgard* og bygde ei bru fraa *Asfgard* til *Midgard*, som heiter *Biv-rost* (vegen som bivrar, regnbogen). Dei held ting under asfi *Yggdrasil*. Det er det gjævaaste av alle tre, med grøne greiner utyver all verdi. Det hev tri røter, den eine i brunnen *Rvergjelme*, der draken *Nidhogg* gneg paa roti, den andre i *Jötunheim* i brunnen hans *Mime*; der er det eine auga hans *Odin*, som han sette i pant for aa faa læra visdom av *Mime*. Den tridje roti er i *Asfgard* i *Urdrarbrunnen*. Der bur dei tri *norner*, som raader for lagnaden. Dei heiter *Urd*, *Verdande* og *skuld*. Dei vatnar roti, so treet alltid held seg grønt, elles kom det snart til aa visna, av di *Nidhogg* og mange ormar gneg paa roti, og ein hjort gneg paa toppen, og det rotnar paa sidorne, og treet lid meir vondt, enn menner veit um. Det er eit bilæte paa mannelivet.

Paa *Yggdrasil* heng *Odin* i 9 næter, saara med spjotet og ofra aat seg sjølv, og lærer visdom, skrikande av verk og pina.

Odin er dei største av æserne; han kallaft *Allfader* og *Valfader* (fader til dei utvalde, som skal falla i strid). Han driff kvar dag av brunnen hans *Mime*, og fraa *Lidskjaly* skodar han ut hvar all verdi. Tvo ramnar, *Hugin* og *Munin* (tanke og minne), kjem med bod og tidende til han um alt, som hender. Han hev ein hest, som heiter *Sleipne* og hev aatte føter; han er snøggare enn andre hestar. Spjotet hans heiter *Gungne* og raakar alt, som han skyt etter. Han hev ei stor hall, som heiter *Valhall*. Til honom kjem etter dauden alle dei, som hev livt retteleg.

Tor er son hans Odin. Han ek (køyrer) i ei fjerra med tvo geitebukkar, og difor kallast han *Uketor*. Han er gud for tora (toredun) og ljoneld. Han hev eit styrkebelte, *Megingjford*, som han tek paa seg, naar han treng all si gudemagt, og hamaren *Mjølne*, og slæst med jøtnar og troll og bergar bonden. Til honom kjem trælarnе, naar dei døyr. Han bur i *Trudvang*.

Balder er son til Odin og Frigg, kona hans. Han er god og mild og skuldlaus. Han bur paa *Breidablik*, og der finst inkje, som er ureint.

Tyr med eine handi er gud for ufred og slaasting.

Heimdall, den kvite aas med gulltenner, bur paa *Himinbjørg* (Himmelborgi) og vaktar paa *Bivrost*. Han er vakare enn fuglen og ser 100 mil og høyrer graset grov. Naar jøtnarne kvem, blæs han i *Gjallarhornet*, og daa ljomar det hver heile verdi.

Brage med det side skjegget er gud for skaldskap. Naar dei drakk skaali hans i gjestebod, lova dei aa gjera eitkvart storverk.

Hod (uttal: Hødd) er blind og sterk og gud for den blinde lagnaden.

Vidar med jarnskoен, son hans Odin, er tagall; han er den sterkaste etter Tor. All er ein god skiløypar og bogeskyttar.

Forsete, son hans Balder, gjer forlik paa jordi og i himmelen.

Nokre av gudarne falla dei vaner; dei hadde fyrst ufred med æserne, men vart sidan forlikte med dei. Til vanerne høyrde:

Njörd, som raader for vind og sjø. Han bur i *Noatun* utmed sjøen og hev ein son Frøy, som bur paa *Alloheim* og raader for regn og solskin. Han sender fred og gode aaringar og gjer ingen mann harm. Han køyrer med galten *Gullinburste* (Gull-bust), som fer baade i luft og hver hav, og siglar med skipet *skifladne*, som siglar paa land og hav.

Oge raader for havet. Han er ein jøtun, men ven med æserne.

Nashjorne (eller kvinne-gudarne) er:

Frigg, som bur i *Fensalerne* eller *Søttvabekk*, kona hans Odin. Siv med gullhaaret er gift med Tor. Nanna, kona hans balder, døyr av sorg, daa Balder vort drepen. Skade er dotter til jøtnen Tjasse og gift med Njörd, men dei kann ikkje forlikast. Han bur utmed havet, og ho gjeng paa ski og veider dyr paa fjellet. Gjerd er og ei jøtundotter og er gift med Frøy. Han gav sitt sverd for aa faa ho, og difor er han sverdlaus i den siste striden. Idun, kona hans Brage, gøymer gull-epli, som gudarne et av for ikkje aa eldast. Frøya, systre hans Frøy, raader for elst og kjærleik. Ho køyrer i ei fjerra med tvo kattar og bur paa *Folkvang*, og sær helviti av kjemporne med Odin. Ho græt gull-taaror for mannen sin, som fór til framande land. Ho kallast *Vanadis* (vane-gudinna). Raan er gift med Oge. Ho hev eit net og fangar sjømänner med.

Balkyrkjorne er skjoldmøyar (møyar som er i herferd), som Odin sender ut i striiden til aa velja ut dei, som skal falla. Dei rid gjennom luft og hver hav.

Kvart menneskje hev ei usynleg fylgja. *Allvar* bur i lufti og inne i jordi. *Overgar* bur i bergi og er dugande smedar. *Troll* og *draugar* og mangeslags vette finst det i mengd.

Lofe er av jøtunætt, men fosterbror hans Odin. Han er fager, men vond og ful og gjer mykje vondt for æserne. Med jøtungjenta *Ungerboda* hev han tri born: *Fenrisulven*, *Midgardsormen* og *Hel*. Æserne vilde binda *Fenrisulven* med ei snor, men han var rædd, at det var trollskap med snori, so han ikkje skulde koma laus att. Daa staff Tyr handi i gapet hans, og daa let ulven dei binda seg, men daa han ikkje kunde slita

seg laus, beit han handi av Tyr. Midgardsformen ligg rundt omkring jordi og bit seg i sporden. Hel bur i Nivlheim. Dit kjem daadlause og vonde menner etter dauden. Paa Naadstrand (Liffstrand) langt fraa soli stend ein sal; eiterdropar fell ned gjennom ljoren, og ormeryggjer vind seg um salen. Dei som hev svore meineid eller myrda eller loffa annan manns kona, vastrar der i tunge straumar.

Jotnen Trym hev stole Tors-hammaren og vil ikkje gjeva han att, utan at han fær Frøya til kona. Lofe raader Tor til aa klæda seg ut som Frøya, og dei køyrer til Jotunheim, og jotnarne ber inn hamaren; men daa Tor fær att Mjølne, drep han Trym og mange jotnar. Soleis hjelper Lofe Tor til hamaren sin, men med synd og svik. Snart fær vondskapen magt. Balder drøymmer, at det er faare for livet hans, og daa tek Frigg eid av alle ting paa, at dei ikkje skal skada Balder, men ho tek ikkje eid av mistelteinen, daa ho tykte han var for ung til aa sverja. Vserne skaut for moro etter Balder, men ingenting skadde han. Daa gjeff Lofe etter mistelteinen og gav han til den blinde Hod og bad han stjota. Daa fall Balder daud ned. Frigg sende Hermod til Hel og bad ho senda Balder upp att, og det lova ho, um alle ting i verdi vilde graata for Balder. Daa gret alle ting i verdi so nær som ei trollkjeri; men den trollkjeri var Lofe².

Vserne hemnde seg paa Lofe; dei batt han med tarmarne til son hans hver tri kvasse steinar og hengde ein orm hver andlitet hans, og eiteren dryp ned paa han. Sighn, kona hans, held ein kopp under, men kvar gong koppen var full og ho slær han ut, dryp det i andlitet hans. Soleis ligg han til Ragnarok (gudedauden, domedag).

Naar den gode Balder er burte, tek det vonde hverhand i himmelen og paa jordi. Brøder slæst, til dei døyr, det er hardt i verdi, horing og dreping, det er økse-tid og sverd-tid, og stjoldar fløyvest, og daa er enden nær. Daa kjem den lange vinteren, Fimbul-vinteren, det fyt fraa alle kantar, og det frys og blæs, og soli fær ikkje skina tri vintrar paa rad, og ingen sumar er imillom. Yggdrasil skjelv og jordi rister, og fjelli ramlar ned. No kjem Lofe og Fenrisulven lause, og Midgardsformen vrid seg i jotunfinne og sym i land. Skipet Naglfar siglar ut med heile jotun-heren, og Lofe med heile flokken fra Hel stemmer hver havet, og surt med si fylking kjem sunnantil med logande sverd. Alle stemmer dei til den store sletta, Vigrid, der skal striden standa. No blæs Heimdall i Gjallarhornet, og gudarne rid ned hver Bivrost til striden. Odin rid fyre, men Fenrisulven gløyper han. Vidar hemner Odin og riv upp kjeften paa ulven. Frøy gjeng mot Surt, men med di han hev felt sverdet sitt, er han vaapnlaus og fell, Lofe og Heimdall drep kvarandre. Tor drep Midgardsformen, og gjeng ni steg fraa den vonde eiterormen, so døyr han sjølv. Daa svartnar soli, stjernerne kjem burt, jordi sig ned i haet, Yggdrasil brenn, og logarne leifar mot himmelen.

Men ei ny jord kjem upp or havet med fossar og fjell. Vserne møtest paa Idavollen og finn i grasjet dei underfulle gull-brikkor, som dei hadde aatt i livsens morgon, og spelar med dei; aakrarne veks usaadde, alt det vonde høyrer upp, og Balder kjem att. Ein mann og ei kvinna, Liv og Livtrase, hev gøymt seg i Yggdrasil, daa verdi brann, og havt morgondoggi til mat; fraa dei kjem ei ny manne-ætt. Alle dei gode skal bu i Gimle, som er taft med gull og fagrare enn soli, og der skal dei njota æveleg gleda. Daa kjem den megtuge, han som råder for alt; men den glinsande myrke draken, Nidhogg, rømer undan og flyr burt hver vollen med lif paa vengjerne.

¹ Ygg-drasil tyder rædsl-hesten, galgen, som Odin liksom rid paa.

² I den eldste tidi var Valder ein solgud, og hans helferd vil segja, at soli gjeng fraa os um hausten. Seinare tenkte dei Valder var gud for det gode. Sameleis var Yggdrasil i den eldste tidi eit bilæte paa skyerne, men seinare paa mannelivet.

Norrigs saga.

1879.